

**ҚЎРИҚХОНАЛАР ВА ТАБИАТ БОҒЛАРИНИ МУҲОФАЗА
ҚИЛИШ СОҲАСИДА ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ ВА
ВАКОЛАТЛИ ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФА
ҲАМДА ВАКОЛАТЛАРИ**

Зиядуллаев Забихулла Рахматуллаевич

**Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза қилиш
академияси магистранти**

***Аннотация:** Тезисда муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар, хусусан, давлат қўриқхоналари ва миллий табиат боғларини бошқариш тизими ва бу борадаги ваколатли давлат органларининг вазифалари таҳлил қилинган. Муаллиф Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, Экология ва иқлим ўзгариши миллий қўмитаси ҳамда бошқа идораларнинг ушбу соҳадаги ҳуқуқий ваколатларини ёритиб берган. Шунингдек, табиий экотизимларни сақлаб қолишда давлат бошқарувининг аҳамияти ва биохилма-хилликни муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий асослари кўриб чиқилган.*

***Калит сўзлар:** Қўриқхоналар, табиат боғлари, давлат бошқаруви, ваколатли органлар, табиатни муҳофаза қилиш.*

***Аннотация:** В тезисе анализируется система управления охраняемыми природными территориями, в частности, государственными заповедниками и национальными природными парками, а также задачи компетентных государственных органов в этой сфере. Автор освещает правовые полномочия Кабинета Министров, Национального комитета по экологии и изменению климата и других ведомств в данной области. Также рассматриваются значение государственного управления в*

сохранении природных экосистем и правовые основы охраны биоразнообразия.

Ключевые слова: *Заповедники, природные парки, государственное управление, компетентные органы, охрана природы.*

Abstract: *The thesis analyzes the management system of protected natural areas, specifically state nature reserves and national nature parks, along with the responsibilities of authorized state bodies in this field. The author highlights the legal powers of the Cabinet of Ministers, the National Committee for Ecology and Climate Change, and other agencies in this area. Furthermore, the significance of state governance in preserving natural ecosystems and the legal framework for biodiversity protection are examined.*

Key words: *Nature reserves, nature parks, state management, authorized bodies, nature protection.*

Инсоният цивилизацияси ривожлангани сари табиий ресурсларга бўлган эҳтиёж ортиб бормоқда. Бу эса табиий экотизимларнинг бузилишига, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсининг камайишига олиб келмоқда. Бундай шароитда муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларнинг энг муҳим шакли ҳисобланган давлат қўриқхоналари ва миллий табиат боғлари биохилма-хилликни сақлаб қолишнинг энг самарали ва асосий воситалари бўлиб қолмоқда. Шу билан бирга, муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар ва уларнинг акваториялари табиат комплекслари (ландшафт)нинг табиий ҳолатининг эталони бўлиб хизмат қилади [1].

Муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларни ташкил этиш, муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш соҳасидаги давлат

бошқаруви Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари, шунингдек махсус ваколатли давлат органлари томонидан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар, шу жумладан, давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини муҳофаза қилиш соҳасида:

давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини ташкил этиш, режалаштириш ва бошқариш соҳасида ягона давлат сиёсатини амалга оширади;

давлат қўриқхоналари, табиат боғлари ва биосфера резерватларини ташкил этиш ва тугатиш бўйича қарорлар қабул қилади;

давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини ривожлантириш ва кенгайтириш бўйича давлат дастурларини тасдиқлайди;

давлат қўриқхоналари ва табиат боғларининг ерларидан фойдаланиш ва уларни ижарага бериш тартибини белгилайди;

давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини муҳофаза қилиш учун давлат бюджетидан маблағ ажратиш ва улардан фойдаланиш тартибини тасдиқлайди;

давлат қўриқхоналари ва табиат боғлари давлат кадастрини юритиш ва мониторинг ўтказиш тартибини ўрнатади;

давлат қўриқхоналари ва табиат боғларининг алоҳида турлари учун намунавий низомларни тасдиқлайди;

муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларнинг чегараларини, табиатни муҳофаза қилиш ва хўжалик фаолияти режимларини тасдиқлайди;

халқаро аҳамиятга эга бўлган давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини бошқариш механизмларини белгилайди;

чегарадош ҳудудларда трансчегаравий муҳофаза этиладиган ҳудудларни ташкил этиш бўйича халқаро шартномаларни тасдиқлайди.

Ўзбекистон Республикаси Экология ва иқлим ўзгариши миллий қўмитасининг ушбу соҳадаги асосий вазифалари қуйидагилар ҳисобланади:

экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва уларни қайта тиклаш, такрор кўпайтириш соҳасида ягона давлат сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, шу жумладан давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини муҳофаза қилиш соҳасидаги қонунчилик ҳужжатларига риоя этилиши устидан давлат экологик назоратини ташкил этиш ва амалга ошириш;

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, шу жумладан давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини муҳофаза қилиш соҳасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш;

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, шу жумладан давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини муҳофаза қилиш соҳасида жамоатчилик ва фуқаролик жамияти институтлари билан ўзаро ҳамкорлик қилиш, шунингдек, экологик таълим ва маърифат тизимини ташкил этиш;

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, шу жумладан давлат қўриқхоналари ва табиат боғларини муҳофаза қилиш соҳасига замонавий рақамли технологиялар ва дастурларни жорий этиш;

экологик таълим ва кадрлар тайёрлаш тизимини ривожлантириш, экология, атроф-муҳитни асраш, шу жумладан муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларни муҳофаза қилиш масалаларида фундаментал ва амалий тадқиқотларни ташкил этиш;

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, шу жумладан муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларни муҳофаза қилиш соҳасида халқаро ҳамкорликни амалга ошириш, Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартнома ва бошқа мажбуриятлари бажарилишини таъминлаш[2].

Ўзбекистон Республикаси Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси миллий табиат боғларининг муассиси ҳисобланиб, қуйидаги вазифаларни бажаради:

миллий табиат боғлари ҳамда овчилик хўжаликлари фаолиятини ташкил этиш ва мувофиқлаштириш;

миллий табиат боғларининг фаолиятини молиялаштириш;

муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларни ва биологик хилма-хилликни муҳофаза қилиш ҳамда улардан оқилона фойдаланишга қаратилган давлат, халқаро ва минтақавий дастурларнинг ишлаб чиқилишида иштирок этиш ҳамда таклифлар киритиш;

давлат ўрмон фондида муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларни кенгайтириш ва овчилик хўжаликлари фаолиятини ривожлантириш чораларини кўриш;

соҳага оид илмий фаолиятни замонавий талаблар асосида такомиллаштириш, маҳаллий ва халқаро ташкилотлар билан ўзаро маълумот алмашинувини йўлга қўйиш;

tizimdaги муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларда жорий этилган режимга риоя этилишини таъминлаш ва соҳага оид қонун ҳужжатларини такомиллаштириш юзасидан таклифлар киритиш;

давлат ўрмон фонди ерларида ов масканларини ташкил этиш, ов қилиш муддатлари, ёввойи ҳайвонларни тутиш ва муҳофаза этиладиган ҳудудлардан маданий-маърифий, тарбиявий, соғломлаштириш, рекреация ва эстетик мақсадларда фойдаланиш тартиби ҳамда ўрмон фонди ерларида экологик туризмни ривожлантириш юзасидан таклиф киритиш;

давлат ўрмон фонди ерларида ҳайвонот дунёси объектлари мониторинги ва ҳисобини юритиш ҳамда ҳайвонот дунёси ва муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар давлат кадастри бўйича маълумотларни тўплаш;

миллий табиат боғлари ва овчилик хўжаликлари учун мутахассисларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишда фаол иштирок этиш;

давлат ўрмон фонди ерларида белгиланган тартибда ажратилган квоталар асосида ёввойи ҳайвонларни овлаш, ов маҳсулотларини тайёрлаш, қайта ишлаш ва сотиш;

муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларда, овчилик хўжаликларида ўрмон, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиш юзасидан назоратни амалга ошириш[3].

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТ

1. Бахтиёрова Д. Значение и современное состояние особо охраняемых территорий в Узбекистане // «Экономика и социум». №4(119)-2 2024 – С. 641.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 18.11.2025 йилдаги “Ўзбекистон Республикаси Экология ва иқлим ўзгариши миллий қўмитаси фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари

тўғрисида”ги ПҚ-343-сон Қарори // Қонунчилик маълумотлари
миллий базаси, 29.11.2025 й., 07/25/364/1113-сон.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг
19.07.2017 йилдаги “Ўрмон хўжалигини бошқариш тизимини янада
такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 530-сон қарори //
Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.11.2024 й.,
09/24/707/0872-сон.